

УДК 351.9:008

Червякова Ольга Володимирівна
доктор наук з державного управління,
професор кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної академії управління персоналом
olga_2006@bigmir.net

ІНСТИТУЦІЙНА СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Метою роботи є аналіз інституційної складової механізму державного управління у сфері культури, який втілюється в ієрархічну та організаційну побудову органів державної влади. **Методологія** дослідження полягає у розкритті сутності інституційної складової, яка покликана забезпечити всебічний розвиток культурного середовища. Основними методами дослідження виступили структурно-логічний, формально-логічний методи та методологія системного підходу. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що запропоновано авторське визначення інституційного забезпечення державного управління в сфері культури. Проаналізована структурна будова інституційної складової механізму державного управління в сфері культури. Визначені основні органи державного управління та проаналізовано статус другорядних. **Висновки.** Встановлено, що сама культура може розглядатися у трьох вимірах: спосіб людської життєдіяльності з перетворення природи, суспільства і самої людини; сукупність творів людської діяльності; соціально значуща інформація, що виражається через цінності, норми. Однак для цілей державного управління культура розуміється як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених суспільством, що характеризують певний рівень його розвитку. Встановлено, що провідне місце в системі інституційного забезпечення державного управління в сфері культури посідає Міністерство культури України. Акцентовано увагу на специфічності статусу таких державних інституцій, як: Державне агентство України з питань кіно; Український інститут національної пам'яті; Державний комітет телебачення і радіомовлення України; Український центр культурних досліджень.

Ключові слова: інституційне забезпечення, інституціоналізація, сфера культури, державне управління у сфері культури, структура управління, Міністерство культури України, державна політика в сфері культури.

Червякова Ольга Владимировна, доктор наук по государственному управлению, профессор кафедры публичного администрирования Межрегиональной академии управления персоналом

Институциональная составляющая механизма государственного управления сферой культуры

Целью работы является анализ институциональной составляющей механизма государственного управления в сфере культуры, который воплощается в иерархическое и организационное построение органов государственной власти. **Методология** исследования заключается в раскрытии сущности институциональной составляющей, которая призвана обеспечить всестороннее развитие культурной среды. Основными методами исследования выступили структурно-логический, формально-логический методы и методология системного подхода. **Научная новизна** работы заключается в том, что предложено авторское определение институционального обеспечения государственного управления в сфере культуры. Проанализировано структурное строение институциональной составляющей механизма государственного управления в сфере культуры. Определены основные органы государственного управления и проанализирован статус второстепенных. **Выводы.** Установлено, что сама культура может рассматриваться в трёх измерениях: способ человеческой жизнедеятельности по преобразованию природы, общества и самого человека; совокупность произведений человеческой деятельности; социально значимая информация, что выражается через ценности, нормы. Однако для целей государственного управления культура понимается как совокупность материальных и духовных ценностей, созданных обществом, что характеризуют определённый уровень его развития. Установлено, что ведущее место в системе институционального обеспечения государственного управления в сфере культуры занимает Министерство культуры Украины. Акцентируется внимание на специфичности статуса таких государственных институтов, как: Государственное агентство Украины по вопросам кино; Украинский институт национальной памяти; Государственный комитет телевидения и радиовещания Украины; Украинский центр культурных исследований.

Ключевые слова: институциональное обеспечение, институционализация, сфера культуры, государственное управление в сфере культуры, структура управления, Министерство культуры Украины, государственная политика в сфере культуры.

Chervyakova Olga, Doctor of public administration, Professor of the Department of Public Administration of Interregional Academy of Personnel Management

The institutional component of mechanism of public administration in cultural sector

The purpose of the article is to study the institutional component of the mechanism of state administration in cultural sector, which is embodied in a hierarchical organizational structures and public authorities. Research **methodology** consists in the disclosure of the essence of institutional component, which aims to provide the comprehensive development of cultural environment. The main research methods are structural-logical, formal-logical methods and methodology of systematic approach. **The scientific novelty** of the work consists in the fact that the author has proposed the definition of institutional support of state administration in cultural sector. The author has studied the structural component of the institutional structure of the mechanism of state administration in cultural sector, determined the basic state administration bodies and analyzed the status of secondary ones. **Conclusions.** The research has established that culture itself can be viewed in three dimensions: the way of human activity on transformation of nature, society and man; a set of works of human activity; socially significant information expressed in terms of values and standards. But for the purposes of state administration culture is understood as a set of material and spiritual values created by the society, which characterize a certain level of its development. It has been established that the Ministry of Culture of Ukraine takes the lead in the institutional support of state administration in cultural sector. The attention is focused on the specificity of status of

such state institutions as Cinema State Agency of Ukraine, Ukrainian Institute of National Memory, State Committee on Television and Radio Broadcasting of Ukraine and Ukrainian Center of Cultural Studies.

Keywords: institutional support, institutionalization, cultural sector, state administration in cultural sector, management structure, Ministry of Culture of Ukraine, state policy in cultural sector.

Актуальність теми дослідження. Культурні цінності, культурне середовище, відносини з приводу створення та поширення культури в суспільстві – це все елементи культурної сфери, яка є однією з найбільш важливих для формування нації. Проголошуючи курс на створення і підтримку національної ідеї, розвиток національної свідомості та ідентичності, держава бере на себе обов'язок з управління досить складною площиною суспільних процесів. Власне культурними процесами керувати можливо, але чи доцільно – на це питання тривалий час намагаються дати відповідь вчені різних галузей наук: філософії, культурології, політології, соціології, державного управління, права тощо.

Останнім часом, особливо в умовах протистояння України російській агресії, стало цілком очевидним, що вітчизняне культурне середовище тривалий час втрачало національну ідентичність та колорит, який притаманний українським історико-культурним традиціям. Натомість відбувалося засилля масової культури з-за кордону, імпорт низько ідейних примітивних продуктів із пропагандою культурних і цивілізаційних цінностей, не притаманних українській нації. В такий спосіб створювалися умови для формування необхідної агресору суспільної свідомості української громади, було закладено підґрунтя для деформації культурного середовища нації та її штучного розділу за різними ознаками: мовними, історичними, духовними тощо. Все це продемонструвало виключну необхідність втручання держави в сферу культури. Держава, засобами організаційно-правового механізму, системи інституційного забезпечення повинна створити належні умови для розвитку культурного середовища, яке здатне згуртувати та підвищити рівень самосвідомості українського нації, що дасть змогу переформатувати сучасну політичну дійсність на принципах демократії та високої моральності. І саме інституційна складова державної політики в сфері культури повинна забезпечити реалізацію відповідної політики та стати захисним механізмом на шляху експансії культурних продуктів, що ставлять за мету роз'єднання українського суспільства та формування думки щодо його меншовартості в концепції "руського миру".

Ступінь наукової розробки теми. Інституційна складова державного управління культурними процесами є актуальним напрямом дослідження, а тому багато сучасних вчених приділяють цій проблематиці достатню увагу, серед яких, зокрема, О.Л. Валецький, В.М. Паращук, М.М. Закович, Т.О. Коломієць, Г.Л. Купряшин, В.Г. Чернець тощо.

Метою статті є аналіз сучасного стану інституційної складової державного механізму в процесі управління сферою культури.

Виклад основного матеріалу. Державне управління культурною сферою – це цілісний комплекс державно-управлінських заходів і засобів імперативного та диспозитивного впливу на всю сукупність відносин, об'єктом яких у тій чи іншій мірі виступає культура. Досить важливим у цьому процесі є не лише внутрішня, а й зовнішня оцінка.

Як зазначає доктор наук з державного управління О.М. Чечель, інформаційна частина іміджу держави, як одну із найголовніших, включає в себе також культурну складову, яка спрямована на задоволення культурних потреб населення, залучення його до творів світової художньої культури, створення умов щодо самореалізації особи у творчості й аматорстві. Представлення країни на міжнародній арені як культурної, освіченої й талановитої нації [16].

Якщо брати класичне визначення культури, під якою розуміють людську діяльність в її найрізноманітніших проявах, включаючи всі способи самовираження, то вбачається, що державне управління в сфері культури охоплює надзвичайно широкий пласт, майже всі суспільні відносини, які регулюються соціальними нормами.

Якщо взяти за основу точку зору М.М. Заковського, який розглядає культуру в трьох вимірах, то сферу розуміння державного управління культурою можна буде суттєво звузити, виокремивши найголовніші пріоритети. Так, на думку дослідника, культура це [9]: спосіб людської життєдіяльності з перетворення природи, суспільства і самої людини, виражений в продуктах матеріальної і духовної творчості; сукупність творів людської діяльності, цінність яких загальноновизнана всередині певних соціальних систем; соціально значуща інформація, що передається із покоління в покоління і виражається через цінності, норми, смисли і знаки (символи).

Отже, державне управління в сфері культури повинно спрямовуватися по-перше, на створення умов для захисту, розвитку та підтримання такої соціально-значущої інформації, яка визначає національну ідентичність українців, а по-друге – на захист і розвиток предметів і явищ матеріального та нематеріального світу, що уособлюють в собі результати культурної діяльності.

Але частіше за все для цілей державного управління під терміном культура розуміють сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених суспільством, що характеризують певний рівень його розвитку. До культурних цінностей належать об'єкти матеріальної (концертні організації, музеї, бібліотеки, будинки культури та ін.) і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення. Ця галузь включає театральне, музичне, хореографічне, образотворче, декоративно-прикладне, естрадне і циркове мистецтво, кінематографію, книговидавництво тощо [1].

Державне управління в сфері культури здійснюється в межах норм Конституції України, а саме з врахуванням положень ст. 54, відповідно до якої громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з інтелектуальною діяльністю у вказаній галузі. Національна культурна спадщина охороняється законом. В обов'язки держави входить забезпечення збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вжиття заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами. Державна політика в галузі культури виключає централізоване управління творчою діяльністю, застосування цензури і т. ін. В основному державне управління в галузі культури полягає в організації створення, розповсюдження, популяризації творів літератури та мистецтва, забезпеченні поширення інформації і пропаганди досягнень культури, збереженні та ціловому використанні культурних цінностей, охороні творів мистецтва і пам'яток культури тощо [2].

Саме з цих позицій і повинна формуватися інституційна складова державного управління в аналізованій сфері. Причому основними вимогами до ієрархії органів державного управління повинні бути такі: максимальне охоплення сфер культурної діяльності та культурних відносин; координація та взаємодія в процесі формування і реалізації культурної політики держави, створенні єдиних стандартів і підходів до управління різними сферами культури; раціональність і виправданість механізмів державно-управлінського впливу, обсягів фінансового і матеріально-технічного забезпечення культурних процесів; недопущення імперативного розвитку культури, формування системи цінностей шляхом їх насадження від держави, ігноруючи культурні традиції та орієнтири української нації, що сформувалися протягом історичного шляху її становлення; забезпечення умов для культурної різноманітності, яка досягається інклюзивністю національної культури, включення в її спадщину регіональної та етнічної культури.

Насправді ж багатовимірність орієнтирів і вимог до формування інституційного забезпечення державного управління в сфері культури пояснюється скоріше прагненням держави підтримувати наявні культурні тенденції, відсікаючи відверто ворожі та деструктивні прояви. Але ключовим є підтримання і стимулювання, як функція державного управління.

Загалом щодо інституціоналізації державного управління в сфері культури слід зазначити, що у широкому розумінні сама по собі інституціоналізація – це утворення стабільних моделей соціальної взаємодії, заснованих на формалізованих правилах і законах. Інституціоналізація слугує закріпленню практик чи сфери суспільних відносин у вигляді законів, соціальних норм або форм діяльності [7].

Вирізняють два рівні інституціоналізації: високий (його ще називають інституційною спроможністю), який забезпечує належне виконання даним інститутом, зокрема органом влади, своїх функцій, та низький (інституційна неспроможність) – він вказує на слабкий вплив інституту на соціальну ситуацію. Інституційна спроможність забезпечує реалізацію ефективної політики, інституційна неспроможність навпаки, завжди продукує конфліктну й неефективну політику [4].

Отже під інституційним забезпеченням державного управління в сфері культури слід розуміти спроможність органів влади реалізовувати ефективну політику, зокрема впроваджувати інновації та нові форми соціальних відносин, що досягається засобами ієрархізації та впорядкування відносин між різними державними інституціями, в межах досягнення єдиних цілей державної політики реформ у сфері культури. Тобто інституціоналізація через наявність чітко детермінованих принципів і засад створює умови державним і недержавним установам і органам солідарно формувати державну політику в сфері культури, реалізовувати відповідні програми сприяння та стимулювання, проводити моніторинг за станом розвитку культури та векторами її розвитку з метою недопущення деградації та деформації культурного середовища.

Світовий досвід державного управління культурним розвитком нації дає змогу виділити основну модель, яка формує концептуальні основи модернізації державної культурної політики та державного управління в означеній сфері. Йдеться про так звану модель раціональної бюрократії (Public Administration), основною характеристикою якої є дихотомія політики й управління. За цією моделлю державний апарат тільки реалізує політичну волю еліти [8].

Бюрократія не підготовлена до виконання функцій визначення державної політики в силу відсутності в чиновників необхідних для цього лідерських факторів. Вона неминуче стикається з обмеженнями, які неможливо подолати в рамках самої бюрократичної системи управління. Відповідно до моделі раціональної демократії вибір політичного курсу не повинен здійснюватися чиновниками. Привласнення бюрократією функцій прийняття політичних рішень розглядається як зловживання владою. Однак у реальності бюрократія шляхом використання таких механізмів як управлінське консультування, адміністративне нормування, службова самодіяльність тощо, включена в політику, бере участь у прийнятті політичних рішень, виступає самостійним гравцем на політичній арені. Результатом втілення даної моделі є побудова централізованої бюрократичної системи, що управляється зверху [5; 10].

Що ж до інституційної структури державного управління в сфері культури в Україні, то слід зазначити, що головне провідне місце посідає, безумовно, Верховна Рада України, однак її призначення в більшій мірі установче та засадницьке (інституційне), оскільки вона визначає політику держави в сфері культури, правові, економічні та соціальні гарантії її реалізації, систему соціального захисту працівників культури. В свою чергу органи виконавчої влади забезпечують реалізацію політики в сфері культури; здійснюють за участю громадських об'єднань розроблення державних програм розвитку культури та їх фінансування; створюють умови

для відродження й розвитку культури української нації, культур національних меншин, які проживають на території України тощо. Управлінська діяльність у сфері культури здійснюється системою органів виконавчої влади, кожен із яких реалізує свою компетенцію на окремих ділянках культурного будівництва: безпосередньо культура, телебачення й радіомовлення, кінематографія, друкарська справа та ін. [3].

У системі інституційного забезпечення досить складно просто вибудувати ієрархію, оскільки центральне місце займає Міністерство культури України, а всі інші органи та установи знаходяться в сфері його підпорядкування. Хоча не слід забувати, що основну установчу та засадницьку функцію виконує все ж таки Верховна Рада України. Отже схематично інституційну складову механізму державного управління в сфері культури можна представити наступним чином (Рис. 1).

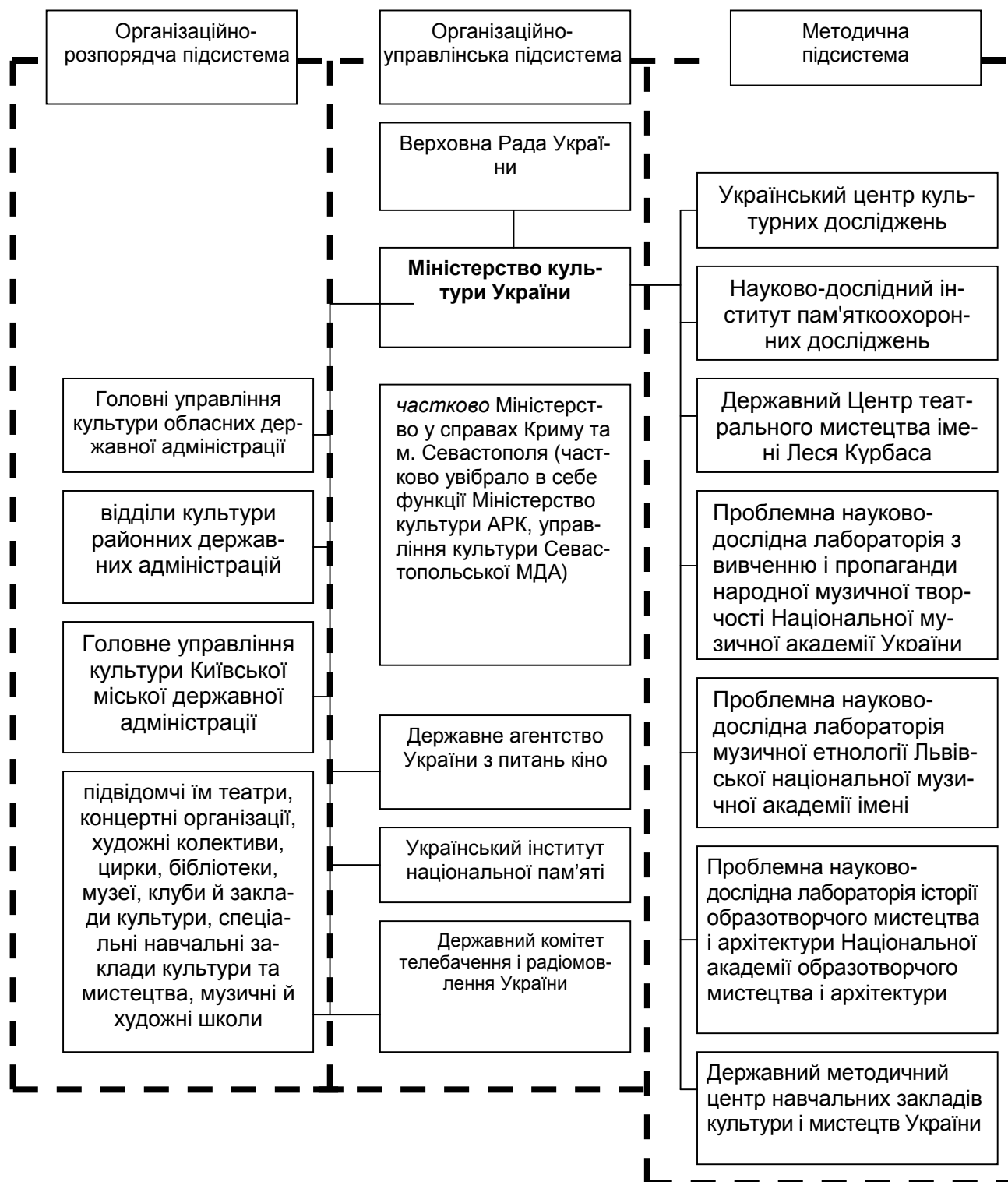

Рис. 1. Інституційна складова механізму державного управління у сфері культури

Пояснюючи саме таку будову, слід зауважити: необхідність розділення організаційно-управлінської та організаційно-розпорядчої сфер пояснюється тим, що прийняття ключових рішень щодо управлінських функцій в сфері культури та їх практичного втілення відбувається в першій підсистемі. Натомість органи та установи, що відносяться до організаційно-розпорядчої підсистеми напряму забезпечують виконання та реалізацію заходів, що є кінцевим втіленням державної політики в сфері культури; наявність методичної підсистеми пояснюється різноманітністю складових елементів самої культурної сфери, а тому держава повинна диференційовано підходити до формування державної політики в кожній конкретній галузі. Саме тому ця диференціація і повинна забезпечуватися відповідними методологічними та дослідницькими центрами.

Слід зауважити, що не дивлячись на законодавчу функцію, яка дає змогу саме Верховній Раді України затверджувати засади та визначити напрями державної політики в сфері культури, центральне місце в системі інституційного забезпечення такої політики займає Міністерство культури України. Саме Мінкультури є центром прийняття управлінських рішень щодо координації та регулювання засад державної політики в сфері культури. Так, відповідно до Положення про Міністерство культури України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 № 495, Мінкультури є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері кінематографії, відновлення та збереження національної пам'яті [13].

Основними завданнями Мінкультури є: забезпечення формування та реалізації державної політики у сферах культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики, міжнародних відносин, релігії та захисту прав національних меншин; забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері кінематографії [13].

Крім Мінкультури особливу увагу звертають на себе наступні державні інституції та органи управління в сфері культури:

1. Державне агентство України з питань кіно (далі – Держкіно) є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику в сфері кінематографії. Основними завданнями Держкіно є: реалізація державної політики у сфері кінематографії; внесення на розгляд міністра культури пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері кінематографії; здійснення державного нагляду (контролю) у сфері кінематографії [11].

2. Український інститут національної пам'яті (далі – Інститут) є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику в сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу. Основними завданнями Інституту є: реалізація державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу, а саме: організація всебічного вивчення історії українського державотворення, етапів боротьби за відновлення державності та поширення відповідної інформації в Україні та світі; здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті учасників Українського визвольного руху, Української революції 1917–1921 рр., воєн, жертв Голодомору 1932-1933 рр., масового голоду 1921–1923, 1946-1947 рр. та політичних репресій, осіб, які брали участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, а також в антитерористичних операціях; організація дослідження історичної спадщини та сприяння інтеграції в українське суспільство національних меншин і корінних народів; популяризація історії України, її видатних особистостей; подолання історичних міфів; подання міністру культури пропозицій щодо формування державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу і національної свідомості громадян з урахуванням багатонаціонального складу населення та регіональних відмінностей України [6].

3. Державний комітет телебачення і радіомовлення України (далі – Держкомтелерадіо) є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується на формування та реалізацію державної політики у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сфері [12].

4. Український центр культурних досліджень є специфічною державною установою, оскільки був створений для прикладних досліджень і аналізу проблем української культури, розробки науково-практичних рекомендацій у галузі культурної політики. Його основним призначенням є створення науково-аналітичної платформи міжнародного рівня з досліджень, генерування, вивчення, обміну та апробації ідей і методів у галузі культурного розвитку.

5. Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень – державна установа, що проводить наукову, науково-організаційну та науково-технічну діяльність, має всі умови для підвищення ефективності наукових досліджень і використання їх результатів у сфері охорони культурної спадщини. Діяльність інституту спрямована на практичне вирішення проблем, пов'язаних з дослідженням і охороною пам'яток, розробленням нормативних документів, які спрямовані на збереження та створення належних умов для використання об'єктів культурної спадщини [14].

6. Державний Центр театрального мистецтва імені Леся Курбаса – державна інституція, створена з метою упорядкування процесів розвитку українського театального мистецтва.

7. Територіальні органи управління культурою входять до відповідних державних адміністрацій і створюють необхідні умови для культурного розвитку громадян, керують закладами, підприємствами і організаціями культури.

Отже, підводячи підсумки, можна стверджувати, що інституційна складова механізму державного управління в сфері культури на сьогодні являє собою достатньо розгалужену ієрархічну структуру з державних органів і державних установ, які однак мають незначний рівень підпорядкованості, та як свідчить практика реалізації державної політики – слабкий рівень координації та організаційного забезпечення. Натомість саме по собі існування такої складної структури свідчить про еволюцію державної політики в сфері культури і спроби підвищення її ефективності.

Висновок. На сьогодні інституційна складова державної політики в сфері культури уособлюється в системі державних органів управління культурою до яких належать: Міністерство культури і мистецтв України, державні агентства та державні комітети, науково-дослідні інститути та державні центри розвитку різних сфер культури, управління культури обласних і районних державних адміністрацій, управління культури органів місцевого самоврядування, театри, концертні організації, художні колективи, цирки, бібліотеки, музеї, клуби та інші театральні-видовищні підприємства й заклади культури, спеціальні навчальні заклади культури та мистецтва, музичні й художні школи тощо. Специфіка такої структури пов'язана, по-перше, з неоднорідністю сфер культури та її проявів, що обумовлює наявність великої кількості різних за форматом установ і закладів культури, а також різницю у підходах до управління ними. Останнє детермінує необхідність створення відповідних центральних органів виконавчої влади. По-друге, управління в сфері культури пов'язано з особливостями ментального та цивілізаційного розвитку української нації, що обумовлює необхідність ґрунтовного дослідження історичних традицій та пошуку національної ідентичності.

Загалом сучасна інституційна складова механізму державного управління в сфері культури характеризується як надзвичайно розгалужена та обтяжлива структура державних органів й інституцій із різним правовим статусом і механізмами управління, що вимагає подальших пошуків напрямів її раціоналізації та оптимізації, але лише після того, як будуть сформовані основні напрями державної політики в сфері культури, які отримають відповідне нормативно-правове закріплення у вигляді програмного або стратегічного документа.

Література

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник / Т.О. Коломоєць. – Київ: Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.
2. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: підручник / за заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків: Золота миля, 2011. – 584 с.
3. Адміністративне право: підручник / НУ "ЮАУ ім. Ярослава Мудрого"; за заг. ред.: Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, В.В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х.: Право, 2013. – 656 с.
4. Валевський О.Л. Проблеми інституційного забезпечення політики реформ у сфері культури: аналітична записка / О.Л. Валевський // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1428/>
5. Вебер. М. Избранные произведения / М. Вебер. – М.: Прогресс. – 1990. – 804 с.
6. Деякі питання Українського інституту національної пам'яті: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 684 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-p>.
7. Енциклопедія державного управління у 8-ми томах Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В.М. Князєв (співголова), І.В. Розпуктенко (співголова) та ін. – 2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://derzhava.in.ua:8081/ndi/encyclopedia/default.aspx>.
8. Інституційне забезпечення державної комунікативної політики: досвід країн Європи: аналіт. доп. – К.: НІСД, 2014. – 214 с.
9. Культурологія: українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / М.М. Закович [та ін.]. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання, 2007. – 567 с.
10. Купряшин Г.Л. Институциональный дизайн и концептуальные ориентиры модернизации государственного управления / Г.Л. Купряшин // Государственное управление. Электронный вестник. – 2011. – Вып. № 26. – С. 1–14.
11. Про затвердження Положення про Державне агентство України з питань кіно: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2014 р. N 277 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/277-2014-p>.
12. Про затвердження Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 № 341 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341-2014-p>.
13. Про затвердження Положення про Міністерство культури України: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 № 495 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/495-2014-p>.
14. Про Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.spadshina.org.ua/index.php?slD=2>.
15. Чернець В.Г. Держава і культура: онтологія теоретичного й історичного виміру / моногр. // В.Г. Чернець – К.: НАККІМ, 2016. – 552 с.
16. Чечель О.М. Державне управління в економічній сфері: навчальний посібник / О. М. Чечель. – Вінниця: "Нілан-ЛТД", 2015. – 268 с.

References

1. Kolomoets, T.O. (2011). Administrative Law of Ukraine. Academic Course. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
2. Bandurka, O.M. (2011). Administrative Law of Ukraine. Generalities. Academic Course. Kharkiv: Zolota Mylia [in Ukrainian].

3. Bytiak, Yu.P. (Eds.). (2013). Administrative Law. Yaroslav Mudryi National Law University. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
4. Valevskyi, O.L. (10.02.2017). Problems of Institutional Support of the Reform Policy in the Field of Culture: Analytical Report. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1428/> [in Ukrainian].
5. Weber, M. (1990). Selected Papers. Moscow: Progress [in Russian].
6. Some Issues of the Ukrainian Institute of the National Memory: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 684. (12.11.2014). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-n> [in Ukrainian].
7. Kniazev, V.M., Rozputenko, I.V. et al. (2011). Encyclopaedia of Public Administration in 8 volumes, Vol. 1: Theory of Public Administration. Retrieved from <http://derzhava.in.ua:8081/ndi/encyclopedia/default.aspx> [in Ukrainian].
8. Institutional Support of Public Communication Policy: Experience of the European countries: Analytical Report. (2014). Kyiv: National Institute of Strategic Studies [in Ukrainian].
9. Zakovych, M.M. et al. (2007). Culturology: Ukrainian and Foreign Culture. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
10. Kupryashin, G.L. (2011). Institutional Design and Conceptual Guidelines of Modernization of Public Administration. Public Administration. Electronic Bulletin, 26, 1-14 [in Russian].
11. On Approval of the Regulation on the State Agency of Ukraine for Cinema from July 17 2014, № 277 (2014, August 9). Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/277-2014-n> [in Ukrainian].
12. On Approval of the Regulation on the State Committee of Television and Radio Broadcasting from August 13 2014, № 341 (2014, August 20). Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341-2014-n> [in Ukrainian].
13. On the Approval of the Regulations on the Ministry of Culture of Ukraine from September 09 2014, № 495 (2014, September 10). Cabinet of Ministers of Ukraine. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/495-2014-n> [in Ukrainian].
14. On the Research Institute of Heritage Research. (10.02.2017). Retrieved from <http://www.spadshina.org.ua/index.php?slD=2> [in Ukrainian].
15. Chernets, V.G. (2016), State and Culture: Theoretical and historical ontology measurement. Kyiv: NAKKKiM, 552 [in Ukrainian].
16. Chechel, O.M. (2015), State administration in the economic sphere: Textbook. Vinnytsya : Nilan-Ltd, 268 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.03.2017 р.

УДК 351.9:008

Чечель Олег Миколайович
доктор наук з державного управління,
кандидат економічних наук,
професор кафедри публічного управління
та гуманітарних наук Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
zedat@ukr.net

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Метою роботи є аналіз розвитку державної політики в сфері культури та включення її як складової частини до системи забезпечення національної безпеки. На сьогодні дана проблема є актуальною, оскільки культурне середовище суттєво впливає на формування морально-етичних норм, засобів сприйняття особою та суспільством тих реалій, в яких опинилася Українська держава після агресії з боку Росії. Методологія дослідження полягає у розкритті сутності державної політики в сфері культури як елементу системи національної безпеки. **Методологія** ґрунтується на використанні абстрактно-логічного, системно-структурного, логіко-юридичного методів тощо. Визначено, що держава має змогу і повинна активно впливати, в тому числі імперативно, на формування системи культурних цінностей та орієнтирів розвитку культурного середовища України. Встановлено, що основним недоліком державної політики в сфері культури є її безсистемність, відсутність пріоритетів розвитку та кінцевого бачення впливу культурної сфери на інші аспекти національної безпеки держави. В статті зроблено акцент на призначенні та важливості державної політики в сфері культури в умовах глобалізації та російської агресії. Встановлена необхідність запобігання проявам зовнішнього впливу на вітчизняну культуру. Проводиться аналіз можливостей держави щодо впливу на культурну сферу в умовах глобалізації. Проведено аналіз Стратегії національної безпеки України. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що деталізовані основні напрями впливу держави на культурну сферу. Запропоновано запровадження програмно-цільового методу в сфері державної культурної політики. Зроблено **висновок** щодо відсутності такої компоненти, як культурна безпека, або безпека в сфері культурних відносин. Встановлено, що культура є певним суспільним феноменом, який в силу своєї загальної прийнятності, самобутності та трансформаційних можливостей здатен впливати на систему світосприйняття та світорозуміння людини і суспільства. Останнє дало змогу запропонувати напрями вдосконалення державної політики в сфері культури та включення її в систему забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: культурна сфера, державна політика в сфері культури, стратегія національної безпеки, система цінностей, стратегія культурної репрезентації.